

RÁKÓCZI FERENC EGY FRANCIA KIRÁLYI HERCEGNŐHÖZ

Részlet

Rodostó, 1723. január 22.

Asszonyom!

Tessé marsalltól hírt kaptam, hogy vette leveletem, melyet Királyi Felségednek küldtem, és most türelmetlenül várom, mikor tűnik föl ablakom alatt valamilyen francia hajó, mely remélem, meghozza kegyes válaszáat. Ez lesz egyetlen múltó vigasztalásom, mert mostani állapotomban szinte már azt sem tudom, vajon élek-e még, vagy csak azért vagyok e világon, mert elfelejtettek eltemetni. Ugyanis az a szomorú tapasztalásom, hogy a lelki és testi halálon kívül van politikai halál is, melyet Királyi Felséged nemes szíve, szerencsémre, nem ismer. Ezért állandó örömet szerez nekem az a hízelkedő gondolat, hogy még mindig élek emlékezetében, és úgy érzem, friss lélekezethez jutok, valahányszor az a megtiszteltetés ér, hogy Asszonyomnak írhatok. Még sincs bátorságom arra a merészségre vetemednem, hogy ezt az enigmát kibogozzam, bármily vágyakozása is az szívemnek, melyet őszinte tisztelet szálai kötnek Asszonyom személyéhez.

A német Gazette-ből¹ még a hollandinál is hamarabb vettem Felséged reimsi utazásának hírért, s nagyon hálás vagyok a német hírmondónak, amiért Felséged Vilcotray-i betegségével egyidejűleg szerencsés gyógyulásáról is tudósított és közölte, mily örömet szerzett Királyi Felségednek, hogy útján a lotharingiai hercegnő és családja voltak kísérői.² Ennél több örömem nem is volt aztán a Gazette-ek olvasásából, mert az európai ügyeket most már, hála Istennek, csupán káprázó álomnak kezdem látni, mivel már-már elmondhatom, hogy Isten kegyelméből a gondok és a nyugtalanító vágyakozások elkerülnek. Hazudni azonban mégsem akarok, és ezért nem tagadom, hogy két

dolog mégiscsak foglalkoztat: egyik, hogy Asszonyomnak udvarlásomat tegyem; a másik, hogy beletörődjem a magánosságomba.

Előbbi levelemben tisztelettel megírtam Királyi Felségednek, hogyan töltöttem a tavalyi esztendőt. Amióta ismét a városban élek, újfajta csodálatosságokat láttam, amilyeneket távozásom előtt nem ismertem. Mert míg a régi görögök április havát hálaadó ünnepekkel szentelték a természetnek, a mostani görögség, úgy látom, megváltoztatta ezt a szokást, és a multságokat, lakodalmakat arra az időre halasztja, amikor az új bor forrása véget ér. Ezért mihielyt a mezei munka és betakarítás befejeződött, az egész város bárdok kopogásától hangos: vágják a napon szárított gyenge bivalyhúst, hogy kolbászba töltsék. Ezután kezdődnek az esküvők, rendszerint éji időben, meglehetősen gyászosan pislogó lámpások fényénél. Az élen duda visít, éles félhangjai az éj békés csöndjében különösképpen sértik a fület. Az ünnepség fényét még inkább emelni vélik, ha e pásztori hangszer mellé egyhúrú hegedű is kíséretet ad. Nagyon illik az itteni áriákhoz, melyek nem egyebek, mint közönséges bélhúr-nyekergetés. Ne lepődjék meg, Asszonyom, de itt mindig egy nóta járja, melynek kádenciáját vad kurjongatás adja meg, a görög vagy örmény érzelmek finomságainak ékes kifejezésekképpen. Az utcán nagy ceremóniával halad a nászmenet, és sohasem érhet úgy ablakom alá, hogy eszembe ne jutna a balga szüzek példabeszéde³; és bár a zaj jókor jelzi a völegény érkezését, soha sincs kedvem mécszet gyújtani, hogy elébe siessek, sőt, midőn álmomból fölzavarnak, alig állom meg, hogy szerencse helyett minden rosszat ne kívánjak nekik. Néha nappal van részünk ebben a játéknézésben. Képzelnem sem tudok nevetségebbet, mint amilyen az itteni lakosok tánca ilyenkor. Körben táncot járnak ők is, mint akármely más vidéken, de a nők külön járnak, és a férfiak alig lépnek előre egyet-kettőt, máris ugyanannyi lépést tesznek hátrafelé, miközben a legvígabbak iszonyatos bőgéssel adnak kifejezést jókedvüknek. Így szorgalmatoskodnak a városi lakosok szaporításán, hogy pótolják azokat, akiket a pestis elragadott.

Remélem, megbocsát Királyi Felséged, hogy ilyen dőre dolgokkal untatom, éppen mikor Reimsből tér vissza, ahol érzelmei kiélvezhették a világi teátrum minden ragyogását. De az a legfurcsább, Asszonyom, hogy a mulandó világban egy a sorsa annak is, amit Felséged látott, annak is, amit én voltam bátor földidézni. Láthatta Felséged, mint szállt alá sírba egy uralkodó⁴, akit Asszonyom úgy szeretett; mint szállt alá sírba trónusáról, melyet ifjú királyként foglalt el. Bocsásson meg, Asszonyom, amiért ezt a gondolatot földidézem: jobban semmi nem enyhítheti a mulandó élet kínjait, amelyeket el kell viselnünk e világon, ahol mindenütt sorjában áll előttünk száz meg száz látnivaló, melyek legalább oly képtelenül ellentétesek, mint a görög lakodalmak és Európa legnagyobb királyának koronázása. Az ellentétek tartják fenn és rom-

bolják a természetet; az élet eseményeinek változásai töltik ki napjainkat. Mi szerezhethet az embernek nagyobb örömet, mint hagyni, hogy elragadja az idő, anélkül, hogy lelke nyugalalmát megrendítené, vagy szívét mulandó dolgok lekötnék? Megvallom, hogy a lelki élet és a magánosság ennyiben fölötté áll a társasági életnek, és nem győzőm korholni magamban a halandó és gyönges szív ingadozását, mely a céломul kitűzött csendes nyugalom boldogságát oly gyakran fölkarja. Érzem, úgy vagyok a világban, mint akinek hajóját viharos szél ragadja, és nagy utat megjár, anélkül, hogy helyet változtatna. Mert engem is az idő rohanása elragad az örökkévalóság felé, nem saját akaratom ösztökél, mivel lanyha vagyok, rest és nem sarkall a vágyakozás az örök boldogság után, melyről a vallás beszél, holott, mint egyik levelemben kifejezni bátorkodtam, ma már semmi, de semmi nem köt a világhoz. Senki nem veszi hasznomat, és amikor magam sem látom már hasznát saját magamnak, kétszeresen szerencsétlen vagyok. Így, amikor sorsomon néha mélyebben elgondolkodom, magam sem igen tudom már, melyiket választanám szívesebben: az életet vagy a halált . . .

KÖPECZI Béla fordítása

JEGYZETEK

- ¹ Valószínűleg a kölni német újságról van szó.
- ² 1722. október 25-én koronázták meg Reimsben XV. Lajost, s ezen az ünnepélyes aktuson vett részt az öreg Orléans hercegnő a lotharingiai hercegnő társaságában. Ez arra mutatna, hogy a címzett az Orléans hercegnő volt, viszont Liselotte – így nevezték Versailles-ban a német származású hercegnőt – december 18-án már meghalt. Feltehető, hogy Rákóczi erről januárban tudomást szerzett s ezért látszik valószínűnek, hogy a levél nem az Orléans, hanem Conti hercegnőhöz íródott, akivel Rákóczi franciaországi tartózkodása alatt sokszor találkozott, s aki iránt mély vonalmat érzett.
- ³ A bibliai példa szerint a vőlegényüket váró balga szüzek elfelejtettek olajat tölteni lámpásukba, s emiatt lemaradtak a menyegzőről. (Máté ev. XXV. r.)
- ⁴ XIV. Lajos